

ВІДГУК

**офіційного опонента Ніколаєнко Наталії Олександрівни
на дисертацію Вознюк Євгенії Василівни «Інформаційний тероризм як
чинник впливу на міжнародну та національну безпеку», подану на
здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю
23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем і глобального
розвитку**

1. Актуальність теми дослідження

Дисертаційна робота Вознюк Є.В. «Інформаційний тероризм як чинник впливу на міжнародну та національну безпеку» є надзвичайно актуальною та важливою як у теоретичному, так і в практичному вимірі, що зумовлено низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників сучасного розвитку міжнародних відносин.

По-перше, інформаційний тероризм став однією з ключових загроз у системі глобальної безпеки ХХІ століття. У контексті гібридних воєн та асиметричних конфліктів інформаційний простір перетворився на арену стратегічного протистояння держав, недержавних акторів та транснаціональних мереж. Злочинне використання інформаційних технологій для дестабілізації політичних режимів, впливу на громадську думку, підриву довіри до демократичних інститутів та створення панічних настроїв серед населення набуло системного характеру.

По-друге, тема безпосередньо корелює з викликами, що постали перед Україною та світовою спільнотою внаслідок російської агресії. Саме Російська Федерація продемонструвала, як інформаційні операції можуть виступати інструментом терору, спрямованим на деморалізацію суспільства, легітимізацію військових злочинів та створення паралельної реальності у міжнародному інформаційному просторі. Дослідження інформаційного тероризму в такому контексті сприятиме глибшому

розумінню природи сучасних гібридних загроз і розробці ефективних механізмів протидії їм.

По-третє, значення теми зростає у зв'язку з потребою удосконалення міжнародно-правових і політичних інструментів регулювання діяльності у сфері інформаційної безпеки. Відсутність чітких визначень і узгоджених механізмів кваліфікації інформаційних злочинів створює прогалини, які використовують держави-агресори. Наукове осмислення феномену інформаційного тероризму дозволить напрацювати концептуальні підходи до його ідентифікації, запобігання та покарання на міжнародному рівні.

По-четверте, тема має значний практичний потенціал у контексті розбудови національної системи інформаційної безпеки України. Розробка теоретико-методологічних основ інформаційного тероризму дасть змогу формувати державну політику, спрямовану на підвищення інформаційної стійкості, розбудову стратегічних комунікацій, розвиток медіаграмотності громадян та зміцнення довіри до інститутів влади.

Нарешті, дослідження інформаційного тероризму має вагоме значення для політичної науки, оскільки дозволяє переосмислити класичні уявлення про війну, владу, безпеку та суверенітет у контексті цифрової глобалізації. Така наукова робота сприятиме формуванню нової парадигми безпекових досліджень, у якій інформаційний вимір стає визначальним у структурі міжнародної стабільності.

Таким чином, обрана тема є важливою через її наукову новизну, практичну значущість для державної безпекової політики та міжнародну релевантність у контексті глобальної боротьби з інформаційним насильством і терором.

2. Ступінь обґрунтованості, достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості, що забезпечується комплексним міждисциплінарним підходом до аналізу феномену

інформаційного тероризму. Достовірність результатів підтверджується використанням широкої джерельної бази, яка включає нормативно-правові акти, міжнародні договори, аналітичні доповіді міжнародних організацій, документи ЄС і НАТО, а також результати емпіричних досліджень та офіційні дані державних інституцій України. Верифікація даних здійснювалася через порівняльний аналіз національних стратегій інформаційної безпеки провідних країн світу, що дозволило забезпечити наукову репрезентативність висновків.

Обґрунтованість наукових положень посилюється застосуванням поєднання методів політичного аналізу, неінституціоналізму, конструктивізму, теорії міжнародної безпеки, когнітивного підходу та елементів контент-аналізу. Такий методологічний синтез уможливив системне виявлення закономірностей інформаційного тероризму, його структурних характеристик і механізмів впливу на національну та міжнародну безпеку.

Достовірність наукових висновків підтверджена широкою апробацією результатів у понад тридцяти наукових публікаціях, включно з фаховими виданнями України та міжнародними журналами, що індексуються у базах Scopus і Web of Science. Основні теоретичні положення дисертації обговорювалися на міжнародних конференціях, а також у межах наукових заходів Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Теоретичний та нормативний аспекти методології створили необхідний баланс між фундаментальним осмисленням проблематики та практичним застосуванням дослідницьких інструментів. Це особливо важливо при дослідженні інформаційної стійкості, де теоретичні концепції мають безпосередній вплив на формування практичних механізмів забезпечення національної безпеки.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає у комплексному міждисциплінарному підході до осмислення феномену

інформаційного тероризму як політичного, комунікаційного та безпекового явища, що визначає структуру сучасного міжнародного порядку. Уперше у вітчизняній політичній науці запропоновано цілісну концептуальну модель інформаційного тероризму, його типологію, інституційні механізми та технологічні інструменти, а також доведено системний вплив цього явища на архітектуру міжнародної безпеки, державний суверенітет і політичну стабільність.

1. Теоретико-концептуальні результати. Вперше здійснено концептуалізацію поняття «інформаційний тероризм» як окремого різновиду політичного насильства, що поєднує риси ідеологічної агресії, пропаганди, дезінформації та інформаційно-комунікаційного впливу з метою досягнення політичного або військового ефекту без застосування фізичної сили. Розроблено авторське визначення інформаційного тероризму як цілеспрямованої діяльності державних або недержавних акторів, спрямованої на створення стану страху, дезорієнтації, паніки чи деморалізації населення через маніпулятивне використання інформації та комунікаційних технологій.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат сучасної політичної науки в частині термінів інформаційна агресія, інформаційна зброя, інформаційний терор, когнітивна війна, стратегічні комунікації, інформаційна стійкість. Запропоновано авторську класифікацію форм і рівнів інформаційного тероризму — державного, інституційного, мережевого та індивідуального, що дозволяє системно окреслити спектр його проявів у глобальному інформаційному просторі.

2. Методологічні результати. Науково обґрунтовано міждисциплінарну методологію дослідження інформаційного тероризму, що інтегрує інструментарій політичної комунікації, неоінституціоналізму, теорії міжнародної безпеки, конструктивізму, когнітивної психології та кібернетики. Такий підхід забезпечив системне виявлення структурних

характеристик інформаційного тероризму, механізмів його функціонування й поширення, а також політичних умов, що сприяють його ефективності.

Вперше запропоновано трикомпонентну модель інформаційного тероризму, яка включає: інформаційно-пропагандистський вимір — спрямований на формування викривленої картини реальності; когнітивно-психологічний вимір — вплив на емоції, сприйняття та поведінкові реакції індивідів і груп; технологічно-мережевий вимір — використання цифрових платформ, штучного інтелекту, соціальних медіа та бот-мереж для масштабування впливу.

3. Прикладні результати. Вперше здійснено комплексний аналіз інформаційного тероризму як інструмента гібридної війни Російської Федерації проти України. Доведено, що російська інформаційна політика є системною формою терористичної діяльності, спрямованої на руйнування морально-психологічного стану суспільства, делегітимацію влади, послаблення міжнародної підтримки України та розкол у європейських суспільствах.

На основі цього дослідження запропоновано модель державної політики протидії інформаційному тероризму, яка передбачає три рівні реалізації: нормативно-правовий — удосконалення законодавства у сфері інформаційної безпеки та протидії пропаганді; інституційно-комунікаційний — формування системи стратегічних комунікацій та кризового менеджменту; освітньо-культурний — розвиток медіаграмотності, цифрової освіти та культури критичного мислення.

4. Науково-інноваційні результати. Уперше розроблено концепцію інформаційної стійкості держави, яка визначається як здатність політичної системи підтримувати соціальну єдність, комунікаційну довіру й управлінську ефективність у ситуаціях інформаційного тиску або терористичних впливів. Ця концепція доповнює існуючі підходи до національної безпеки, розширюючи їх у напрямі когнітивної безпеки.

Виявлено закономірності трансформації тероризму у цифрову добу — від фізичного насильства до віртуально-комунікаційних форм впливу, що базуються на страху, дезінформації та емоційній маніпуляції. Обґрунтовано, що інформаційний тероризм є не лише інструментом політичного тиску, а й засобом формування нових ієрархій впливу в міжнародній системі, де перевага визначається не кількістю військ, а контролем над інформаційними потоками.

5. *Практичні результати.* Розроблено науково-практичні рекомендації щодо протидії інформаційному тероризму, які можуть бути використані органами державної влади, Збройними силами України, дипломатичними представництвами та освітніми інституціями. Вони включають алгоритми ідентифікації та нейтралізації маніпулятивних впливів, методика оцінювання рівня інформаційної стійкості, а також засади побудови національної системи інформаційного захисту. Особливу увагу приділено формуванню нової парадигми міжнародної безпеки, де інформаційний тероризм розглядається як загроза, співставна за рівнем руйнівності з воєнною агресією чи кібертероризмом.

Отже, отримані результати суттєво розширюють теоретичну та методологічну базу дослідження політичних проблем міжнародних систем і глобального розвитку, сприяють формуванню нової галузі знань — політичної інформології безпеки. Дисертація створює концептуальні засади для подальших досліджень у сфері інформаційної політики, стратегічних комунікацій, міжнародного права та глобального управління в умовах цифровізації.

4. Наукове та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання

Теоретичні положення і висновки дослідження, сприяють кращому розумінню державно-політичних процесів у сфері національної безпеки. Теоретичні положення та висновки, викладені в дисертації, можна використати при підготовці навчальних програм, методичних матеріалів і

занять із різних дисциплін, наприклад, «Політологія», «Міжнародні відносини», «Державне управління» та ін. Результати дослідження також будуть корисними для політичних інституцій при розробці та оновленні законодавства у сфері національної безпеки.

Наукові результати мають значення для розвитку вітчизняної школи політичної інформології, сприяють удосконаленню категоріального апарату політичних наук, поглибленню розуміння взаємозв'язку між інформаційною, когнітивною та національною безпекою. Висновки дослідження можуть стати теоретичною базою для розроблення міждисциплінарних курсів і навчальних програм з питань міжнародної інформаційної безпеки, медіаграмотності та стратегічних комунікацій у закладах вищої освіти.

Практична цінність дисертації полягає у можливості використання її положень, висновків і рекомендацій у діяльності органів державної влади, сектору безпеки та оборони, дипломатичних представництв, громадських організацій, аналітичних центрів і медіаінституцій. Результати дослідження мають прикладне значення у таких напрямках:

Державна політика безпеки. Розроблені у дисертації рекомендації можуть бути використані для вдосконалення Стратегії національної безпеки України, Доктрини інформаційної безпеки та інших нормативних актів, які регулюють діяльність у сфері інформаційної протидії.

Міжнародне співробітництво. Запропоновані положення можуть сприяти розробленню спільних ініціатив між Україною, ЄС і НАТО щодо протидії дезінформації, кіберзагрозам та інформаційному тероризму на глобальному рівні.

Освітня та наукова діяльність. Матеріали дослідження можуть бути використані під час викладання дисциплін «Інформаційна безпека», «Глобальні комунікаційні процеси», «Політична психологія», «Стратегічні комунікації», а також при розробленні навчальних програм для підготовки фахівців у галузях міжнародних відносин і національної безпеки.

Комунікаційна політика. Висновки дисертації можуть стати основою для розроблення стратегій кризових комунікацій і формування державної системи інформаційної стійкості, орієнтованої на запобігання маніпуляціям, фейкам та панічним нарративам.

Громадська просвіта. Отримані результати можуть бути використані у програмах медіаграмотності, протидії дезінформації та підвищення цифрової культури населення, що сприятиме зміцненню когнітивної безпеки суспільства.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання результатів при формуванні державної політики національної безпеки, у процесах післявоєнної відбудови України. На державному рівні результати роботи можуть використовуватися для розроблення й реалізації комплексної Стратегії протидії інформаційному тероризму в межах системи національної безпеки України; у міжнародному форматі – для розроблення спільних документів у межах ООН, ОБСЄ, ЄС і НАТО щодо класифікації та правової відповідальності за акти інформаційного тероризму; у науковій і освітній діяльності – для поглиблення досліджень у сфері політичної інформології, створення міжуніверситетських освітніх курсів та дослідницьких платформ з питань інформаційної безпеки; у практичній площині – для підготовки аналітичних матеріалів і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності інформаційних і стратегічних комунікацій держави під час гібридних конфліктів.

Оцінка мови і стилю дисертації. Текст дисертації підготовлений науковим стилем, фаховою державною та політичною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, лаконічно, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття, водночас зі збереженням наукового стилю викладення положень роботи, що також можна вважати авторським доробком у розвиток української наукової політичної термінології.

Оформлення дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності. Під час вивчення дисертації та наукових публікацій фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів наукових пошуків інших авторів без посилання на джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності, що уможливило висновувати про академічну доброчесність автора дослідження.

5. Повнота викладу основних наукових положень висновків і результатів дисертації в опублікованих працях

Висновки дисертаційної роботи, основні засади та авторські пропозиції відображено у відповідних положеннях наукової новизни, а також у 44 працях, у тому числі 7 – це статті в наукових виданнях, що входять у наукометричні бази Scopus та Web of Science, 16 – публікації в наукових фахових виданнях України, 3 – у зарубіжному фаховому виданні Польщі, 2 – підрозділи в колективних монографіях, 3 – у довідково-енциклопедичних виданнях, 13 – тези доповідей. Крім наукових публікацій, Вознюк Є.В. презентувала результати свого дослідження під час виконання наукових міжнародних проєктів та під час участі у 19 наукових заходах.

Опубліковані наукові праці, дисертація та її реферат достатньо повно відбивають результати проведеного дослідження. Зміст реферату відповідає змісту дисертації та не містить інформації, що не наведена у дисертації. Беззаперечно, що кількість, обсяг, якість друкованих праць та суттєве переважання авторського внеску у працях у співавторстві надають Вознюк Є.В. право публічного захисту дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження «Інформаційний тероризм як чинник впливу на міжнародну та національну безпеку» вирізняється глибиною

теоретичного аналізу та значним емпіричним наповненням, однак окремі положення і висновки потребують подальшої наукової рефлексії, деталізації та дискусійного осмислення. Це зумовлено комплексністю самої теми, міждисциплінарним характером проблеми інформаційного тероризму та динамікою її розвитку в сучасних міжнародних відносинах.

1. Передусім дискусійним є питання щодо чітких меж і класифікації поняття «інформаційний тероризм», адже у науковому обігу продовжують співіснувати суміжні терміни – «інформаційна агресія», «інформаційна війна», «психологічні операції», «когнітивна диверсія». Авторка дисертації пропонує власне трактування цього феномена як системного інструменту політичного впливу, що передбачає цілеспрямоване використання інформації з метою дестабілізації держав, підриву суспільної довіри та руйнування інституційної спроможності. Попри логічність такого визначення, залишається відкритим питання щодо критеріїв відмежування інформаційного тероризму від пропагандистських або гібридних інформаційних технологій, що вимагає подальших теоретичних уточнень.

2. Певної наукової полеміки потребує також питання правової ідентифікації інформаційного тероризму у міжнародному праві. Авторка слушно наголошує на відсутності єдиної міжнародно-правової дефініції цього явища, однак пропонує розглядати його як форму терористичної діяльності у сфері інформаційних комунікацій. Утім, дискусійним залишається, чи може інформаційний тероризм бути прирівняний до традиційних форм тероризму (з фізичними наслідками), чи радше йдеться про новий тип гібридної загрози, що потребує окремого правового статусу.

3. У науковому середовищі триває також дискусія щодо суб'єктності акторів інформаційного тероризму. У роботі обґрунтовано, що такими можуть виступати як державні, так і недержавні суб'єкти — політичні угруповання, кіберармії, транснаціональні корпорації, медіаструктури, навіть окремі інфлюенсери. Проте питання про співвідношення між державною пропагандою та індивідуальними актами інформаційного

насильства залишається відкритим і вимагає глибшого порівняльного аналізу.

. Дискусійною також залишається оцінка наслідків інформаційного тероризму для політичної стабільності та демократії. У роботі переконливо доведено, що інформаційний тероризм є деструктивним чинником для політичних інститутів, проте потребує подальшого уточнення, наскільки глибоко такі впливи можуть модифікувати політичну культуру, структуру електоральної поведінки чи рівень політичної довіри в демократичних суспільствах.

Варто також звернути увагу на методологічну багатогранність дослідження: авторка вдало поєднала системний, інституційний, порівняльний і когнітивний підходи, проте це водночас зумовило певну складність у чіткому розмежуванні меж між окремими підходами. Подальша конкретизація методологічної бази могла б підвищити аналітичну чіткість і посилити доказову базу дисертації.

Незважаючи на наведені дискусійні аспекти, варто підкреслити, що вони не зменшують наукової цінності роботи, а навпаки — засвідчують складність, міждисциплінарність і відкритість досліджуваної проблематики Вознюк Є.В. порушені у дисертації питання формують перспективні напрями подальших наукових пошуків у сфері політичної інформології, когнітивної безпеки, стратегічних комунікацій і протидії інформаційним загрозам у глобальному вимірі. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Вона відповідає паспорту наукової спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку.

7. Висновок щодо відповідності дисертації нормативним вимогам щодо присудження наукових ступенів

Представлена до захисту дисертаційна робота Вознюк Євгенії Василівни «Інформаційний тероризм як чинник впливу на міжнародну та національну безпеку», подану на здобуття наукового ступеня доктора

політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку є самостійним і оригінальним фундаментальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі політичної науки, становить вагомий внесок у розвиток вітчизняної політичної науки та може стати основою для формування нової наукової школи геостратегії. Дослідження вповні розкриває визначену проблематику, відповідає паспорту наукової спеціальності, а також вимогам МОН України, викладеним у «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 р.). Відтак автор дисертації заслуговує на підставі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку.

Офіційний опонент:

Ніколаєнко Наталія Олександрівна,

докторка політичних наук, професорка,
професорка кафедри політології факультету
соціальних наук та соціальних технологій
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

Ніколаєнко Н.О.

[Signature]